

Razvoj pomorske bitke kod Lepanta

Najveća pomorska bitka brodovima na vesla odigrala se 1571. kod grada Lepanta (starogrčki Náupaktos) u Korintskom zaljevu. Tada je turska mornarica doživjela odlučni poraz koji je uvjetovao prestanak otomanske prevlasti na Sredozemnom moru. Turska carevina pod Selimom II, čiji je veliki vezir bio Bosanac Mehmed Sokolović, vodila je u Evropi ofenzivnu politiku, postavivši sebi za cilj proširenje vlasti na zapadu. Ali junačka obrana Sigeta (1566) pod zapovjedništvom Nikole Zrinjskog spriječila je Turke u osvajanju Beča i uz lepantsku bitku dovela je do postepenog slabljenja otomanske moći.

Povod bitke bila je turska navala na Cipar 1570. godine. Mletačka Republika, nemoćna da se sama suprotstavi Turcima, obratila se papi Piu V za pomoć. On se odazvao i nagovorio španjolskog kralja Filipa II da se i on pridruži. Tako je došlo do stvaranja »Svetog saveza« kojemu pristupije Savoja, Malta, Parma, Genova i Toskana. Vrhovnim komandantom združenih mornarica postavljen je Don Juan d'Austria. Njegove su se snage sastojale od 208 galija, 6 mletačkih galeaca (svaka duga 50 m sa 30 topova) te 24 pomoćne lađe i 26.000 boraca.

Dok su otomanske kopnene snage na Cipru pritisnule Famagustu i mletačkog komandanta Antuna Bragadina prisilile na predaju, glavnina turske flote pod vrhovnom komandom Ali-paše nalazila se u Egejskom moru, odakle je ušla u Jadransko, te osvojila Ulcinj, Bar i Budvu koju su Turci kasnije napustili, dok su prva dva grada zadržali. Osim toga dva flotna sastava, jedan pod vodstvom Uluh-Alije, a drugi pod zapovjedništvom Karakozije ušla su u srednji Jadransko gdje je Uluh-Alija pokušao osvojiti grad Korčulu, što mu zbog junačke obrane nije uspjelo, ali su oba sastava opljačkali sela na Braču, Hvaru, Visu i Korčuli. Kada je vrhovni komandant turskih pomorskih snaga doznao da su se kršćanske flote ujedinile, naredio je svojim jedinicama skupljanje u Korintskom zaljevu.

Kršćanske flote, nakon sjedinjenja u Mesini, krenule su prema Krfu nadajući se da će tamo naći protivnika. Pošto ga tamo nijesu zatekle, prosljedile su prema Korintskom zaljevu gdje su se usidrile kod otoka Oksije. Tada je Ali-paša naredio svojim jedinicama da isplove prema neprijatelju, a Don Juan d'Austria prihvatio je borbu.

Kršćanske snage svrstale su se u polukružnu brazdu. Komandni brod Don Juana bio je u sredini, dok su mu na desno bile zapovjedničke galije papinske, savojске i malteške, a na lijevo mletačke i genoveške. Svi brodovi kršćanskih saveznika bili su međusobno ispremiješteni da bi jedni mogli kontrolirati borbenost drugih. Lijevo kršćansko krilo skoro je doticalo kopno da se tako spriječi opkoljavanje, a zapovjedao mu je mletački admiral Barbarigo. Na desnom krilu nalazilo se brodovlje pod komandom Djana Andrea Dorie, unuka slavnog Andreje. Ispred polukružne linije postavljeno je šest mletačkih galeaca sa zadatkom da svojom moćnom artiljerijom prihvate prvi nastaj protivnika i probiju njegovu liniju. Saveznička rezerva pod komandom admirala Santa Cruzu uzela je mjesto iza flotnog sastava.

Turska flota brojila je 160 galija i mnogo manjih lađa, a njoj se pridružio i vođa alžirskih gusara zloglasni Uluh-Ali sa svojim jedinicama. Turci su također zauzeli polukružnu liniju. U sredini bio je komandni brod Ali-paše, desno Mehmeda Shoraq (Siloco) egipatskog potkralja, a lijevo Uluh-Alije.

Do sukoba došlo je tek poslije podne, a trajao je do sumraka. Centralni dio turske glavnine mimoišao je šest mletačkih galeaca, te je došao u kontakt sa savezničkim centrom. Razvile su se ogorčene navale jednih na druge pri čemu su izmjenično nastojali da zakvače i prebace svoju pješadiju na protivnika. Kršćanskim snagama je u tom krvavom rvanju uspjelo da osvoje galiju Ali-paše koji je u borbi poginuo. Bila je osvojena i njegova admiralska zastava koja je kasnije predana papi.

Bitka na lijevom krilu u početku se nepovoljno razvijala za saveznike jer je Mehmed Shoraq probio njihovu liniju napadajući ih srijeda i straga. Barbarigo je vješt

manevrom okrenuo svoje brodove prema neprijatelju i spriječio zaokruženje. Priskočila mu je u pomoć jedna galeaca koja je počela tući tursko brodovlje iz bliza brojnom artiljerijom. U borbi je Barbarigo bio teško ranjen, od rana je kasnije preminuo. Zamijenio ga je admiral Contarini kojemu je uspjelo osvojiti galiju Shoraq koji je tada zarobljen. Nakon toga tursko desno krilo se povuklo pri čemu je izgubilo mnogo brodova.

Na desnom krilu kršćanskih saveznika admiral Doria, da izbjegne zaokruženje, previše se povukao prema jugu, prouzrokovavši tako prekid bojne linije. Tada je Uluh-Alija svojim brodovima provalio u tu prazninu i uspio zarobiti nekoliko savezničkih galija. Tada je priskočila u pomoć rezerva pod komandom admirala Santa Cruz, koja je začepila rupu i oslobodila zarobljene galije. Ipak je Uluh-Aliji uspjelo sa svojih 30 brodova pobjeći i dočepati se Alžira. Time je borba za Kršćane bila slavodobitno završena. Turci su izgubili sve brodove osim onih Uluh-Alije. Imali su oko 10.000 mrtvih i 8.000 zarobljenih. Koliko je borba bila teška i krvava, vidi se iz činjenice da su i kršćanski saveznici imali oko 7.500 mrtvih i veliki broj ranjenih. Među ovim zadnjim nalazio se i slavni pisac »Don Quijota« Miguel Cervantes koji je izgubio lijevu ruku od pušcanog zrna na galiji »Marquesa«.

U borbi je uzelo učesća nekoliko galija istarskih i dalmatinskih gradova. Peraštani su pak po starinskom pravu čuvali zastavu sv. Marka na galiji glavnog mletačkog komandanta admirala Veniera. Dubrovčani, vjerni svom načelu neutralnosti, nijesu učestvovali u borbi, ali su brojni njihovi trgovački brodovi prenosili opskrbu za kršćanske saveznike.

Da je ishod bitke kod Lepanta svršio u korist otomanskog carstva, imalo bi to po Evropu veoma štetnih posljedica jer bi njihova mornarica postala apsolutni gospodar na moru pa bi njihovim kopnenim snagama bilo omogućeno uskrcavanje na bilo kojem dijelu Mediterana.

Povodom ove bitke naredio je papa Pio V zvonjenje pozdrava zvanog »Zdrava Marija«, što nas svakog dana u sumrak, kada je kod Lepanta prestala rika topova, sjeća ovog krvavog sukoba između evropske i azijske civilizacije.

Zastavu pak s otomanskog admiralskog broda, koja se sve do prošle godine čuvala u Vatikanu, povratio je papa Pavao VI Turskoj Republici kao simbol prijateljstva i dobrih međudržavnih odnosa.

Dubrovčane podsjeća na burne događaje, koji su prethodili lepantskoj bici, latinski natpis iz 1571. godine na crkvisci sv. Margarite u kojemu se navodi da su brižni republikanski oci naredili prenos te crkvice, sagrađene po predaji od bosanske kraljice Margarite, sa predašnjeg položaja na sadašnji radi boljeg utvrđenja grada u doba kada je bjescio rat oko dubrovačkih zidina (Misli se na ulazak turske flote u Jadransko i pokušaj osvajanja Korčule) i kada je kralj Selim flotom ugrožavao Cipar (fremente Marte circum moenia dum classe Cipro rex Selim imminet).

Ribari

Oni lutaju morem tražeći muziku

Oni prate zov ljubavi

Kada se cijedi mjesečina.

Vrata dana se otvaraju

Oni su prvi gosti

zore.

Oni dozivaju ribu

glasom plemenitim.

A kada se večer spusti

Mjesec pada na njihove dlanove.

Vladimir PAVIĆ, Zadar